

The Role of Power and Truth in Common Kurdish Parodies Based on Foucault's Theory*

Kativar Ziraksaz^{1✉} | Roonak Samadi²

Abstract

1. Introduction

To reconcile literary criticism and philosophy, the great western philosophers have been trying to find a relationship between individuals and their social conditions. To do so, they took advantage of human history. New historicism redefines the relationship between text and history and by avoiding overgeneralization and foregrounding supposedly unimportant cultural details neglected by historians and literary critics. These details can unveil the complex interrelationships among all discourses and show how miscellaneous narrative discourses like history, literature, and other cultural products interact with their own culture (Bressler, 2007, p.255).

Taking advantage of psychology, archeology, history and philosophy, Foucault studied the genealogy of modern man overshadowed by power technology. He argues that modernity defines what it means to be a man and the modern man has no freedom. In other words, he takes an opposite approach against the traditional and classical thinkers.

* Article history:

Received 13 June 2021

Received in revised form 3 June 2022

Journal of Iranian Studies, 21(42), 2022

Accepted 31 July 2022

Published online: 31 December 2022

Publisher: Shahid Bahonar University of Kerman

© The Author(s).

1. (Corresponding author) Department of Persian Language and Literature, Kermanshah Branch, Islamic Azad University, Kermanshah, Iran. Email: kativarziraksaz@gmail.com
2. PhD Graduated, Department of Persian Language and Literature, Science and Research Branch, Islamic Azad University, Tehran, Iran. Email: Runak.samadi328@gmail.com

The Kurds enjoy a very old history replete with its ebbs and flows and residing mostly in border areas has made their lives undergo more dramatic challenges. Their folklore and oral literature are enriched by beliefs, rituals, and custom instilled in their collective unconscious. The parables and allegories represent the thoughts and mentality which has turned into common wisdom over time. New historicism and especially Foucault ideas regarding power and reality have challenged the traditional beliefs in this regard. Foucault argues that there is a leverage relationship between reality and discourse and that the governing systems establish and reinforce it which in turn it will strengthen and broaden the power effects (Nash, 2010, p. 40). He questions the universality of truth and believes that it is tainted with power.

2. Methodology

The present descriptive-analytical research focuses on Foucault's studies regarding the power and truth in Kurdish parables and tries to find the relationship between the reality and the governing bodies in western part of Iran. It indicates that how these parables could be reread from Foucault's perspective.

3. Discussion

Modernity arose from the old history, but it tried to overthrow its norms. Previously, power was measured in terms of weapons, numbers, and machinery, but Foucault presented a new philosophical definition and perspective regarding power and authority. Proverbs are part of folklore “through which a moral, social, or economic message is conveyed” (Shokooh, 2005, p. 211). Parables convey much through minimalism and many of them express the political and social discourses. Power is not something to be searched in the power structure but in “different layers of society” (Zamiran, 2007, p. 211).

Kurdish proverbs are no exception and many of them attest to the dominant discourse in the Kurdish regions. It is also found that those in power have distorted reality in their own favor in folklore literature which is somehow in line with Foucault's ideas. Based on Foucault's ideas, in human societies, truth is not something universal, fixed, and absolute. It is, in essence, a power construct which government try to disseminate in societies as truth. Kurdish proverbs are no exception

and indicate that the same power struggle runs through them. This paper tries to reflect on the relationship between power and reality through people's reflection on power

Taking advantage of Kurdish proverbs, this research presents six different notions deeply rooted in dominant class discourse (and not a true reflection of reality) such as ruling class reality, egocentrism, and following one's interests. Disseminating these maxims makes one to prioritize his own needs before everything which in turn leads to closed, isolated, introverted, and tribal communities.

Other realities which the ruling class tries to embody and spread among masses through folklore are succumbing to oppression and welcoming it, accepting social and moral perversion prevalent among the ruling classes, accepting the dominant class as superior, succumbing to one's impotency against the oppressors, welcoming seclusion and isolation and refusing all earthly pleasures.

4. Conclusion

It is found that the interrelationship between people and governments is so deeply rooted that many power based abnormalities are taken for granted by the masses and consider them as rooted in reality. It shows that people are unwilling to participate in running their affairs and as they are afraid for their lives, they warn others not to get involved in government business. Sometimes by justifying the power as a solid basis, they confess to their own despair and impotency and are made into accepting it. People take the suffering and pain as something natural, and as they find their lives endangered by the governments, they face the dilemma whether to succumb to it or accept death and annihilation. Most chose the former as the latter signifies pain and suffering. Attitudes such as the transient material life, embracing destitute and misery, accepting the governments as superior power, neglecting masses opinions, and passivity which are what the governments dictate have found their way in folklores. Furthermore, it must be mentioned that the way power is established has a two-way connection with reality. By penetrating into masses culture, the power tries to instill and legitimize itself. Some of these components are manifest in Kurdish culture and folklores such as individualism versus collectivism, prioritizing one's interest over others, dismantling human values and liberties by totalitarian

نسبت‌سنجی قدرت و حقیقت در ضرب‌المثل‌های کُردی بر اساس نظریهٔ فوکو*

(علمی - پژوهشی)

کطیور زیرک‌ساز (نویسندهٔ مسئول)^۱
روناک صمدی^۲

چکیده

فولکلور اقوام گوناگون، مجموعه‌ای غنی از موارث ذوقی و اندیشگانی ایشان است که جنبه‌های مختلف بافت‌های فرهنگی، اجتماعی، سیاسی و اقتصادی آن قوم را بازتاب می‌دهد و نمودهای گوناگون قدرت حاکم را تبیین می‌کند. در مناطق کردنشین، ارکانی همچون خان، آقا، ارباب، شیخ و گاه روحانی نموده‌های مختلف اهرم‌های قدرت بوده که کوشیده‌اند حقیقت را در راستای تثبیت و تقویت قدرت خویش در ادبیات عامه بازآفرینی کنند و بدین‌سان حافظهٔ تاریخی قوم کرد را رقم بزنند. هدف پژوهش حاضر تبیین «نسبت قدرت و حقیقت» فوکویی در گفتمان مثل‌های عامه و محلی است تا پاسخی به این پرسش باشد که مراجع قدرت، باورهای حاکم بر زندگی عامهٔ مردم را با چه معیار و تا چه میزانی توجیه کرده‌اند؟ کاوش در باورها و اندیشه‌های نهفته در مثل‌های عامه و محلی کرد، نشان می‌دهد که متابعت و انقیاد از اهرم‌های قدرت به گونه‌ای

* تاریخ دریافت مقاله: ۱۴۰۰/۰۳/۲۳ تاریخ ویرایش نهایی مقاله: ۱۴۰۱/۰۳/۱۳ تاریخ پذیرش نهایی مقاله: ۱۴۰۱/۰۵/۰۹

DOI: 10.22103/JIS.2021.16644.2086

مجله مطالعات ایرانی، سال ۲۱، شماره ۴۲، پاییز و زمستان ۱۴۰۲، صص ۲۵۱-۲۷۷

ناشر: دانشگاه شهید باهنر کرمان، دانشکده ادبیات و علوم انسانی

حق مؤلف © نویسندگان

۱. استادیار گروه زبان و ادبیات فارسی، واحد کرمانشاه، دانشگاه آزاد اسلامی، کرمانشاه، ایران. رایانامه: kativarziraksaz@gmail.com

۲. دانش‌آموخته دکتری، گروه زبان و ادبیات فارسی، واحد علوم و تحقیقات، دانشگاه آزاد اسلامی، تهران، ایران. رایانامه:

Runak.samadi328@gmail.com

در اذهان مردم متمکن شده که این نهادها را همانا رژیم‌های حقیقی پنداشته‌اند که چاره‌جویی در برابر آن‌ها بی‌ثمر است.

واژه‌های کلیدی: حقیقت و قدرت، میشل فوکو، ادب عامه، ضرب‌المثل‌های کردی.

۱. مقدمه

نقد ادبی تاریخچه‌ای کهن دارد. نخستین نقدها را می‌توان به افلاطون و ارسطو (قرن پنجم پ. م) که در پیدایی و گسترش نقد ادبی نقش حیاتی داشته‌اند، نسبت داد. در قرون وسطی به نقد چندان توجهی نمی‌شد و کوشش‌های دوره رنسانس نتوانست این نقیصه را جبران کند. تحولات جهان مدرن از جمله شورش‌های سیاسی آمریکا و فرانسه، ناآرامی‌های اجتماعی، پیشرفت‌های علمی و دگرگونی‌های عظیم در حوزه فلسفه مولود تغییری بنیامین در نحوه نگرش انسان به جهان هستی گردید. مدرنیته که از دل‌زندگی اجتماعی اروپایی برآمد مبتنی بر قوانین انسانی و خرد است، داعیه‌دار جهان‌شمولی بود و حیات سیاسی- اجتماعی جامعه را تحت سیطره خود گرفت. در این میان قرن هجدهم به گفته «ارنست کاسیرر»^۱ می‌تواند سده فلسفه و نیز سده انتقاد خوانده بشود. «نقد» بنیادی‌ترین پایه مدرنیسم و آمیختگی آن با فلسفه، میراث گران‌قدر روشنگری بوده است. اندیشه انتقادی بنیان خودآگاهی روح است که هگل بر آن تأکید می‌ورزید. مدرنیته از دل جهان کهن برآمد ولی در صدد براندازی هنجاری‌های آن بود. وجه ارجمند مدرنیته نگاه به آینده و پذیرفتن کاستی‌های «اکنون» است. از نیمه دوم قرن نوزدهم با تفوق روش‌های تجربی و خردگرایانه، نویسندگان و فیلسوفان نگره‌هایی نوین و مغایر با گذشته را ترجیح دادند. در پایان سده نوزدهم در تفسیر متون از دو رویکرد زندگی‌نامه‌ای یا تاریخی بهره می‌جستند، اما در قرن بیستم با طیف وسیعی از مکاتب نقد مواجهیم؛ مکاتبی که از رهیافت کل‌نگرانه پرهیز می‌کردند.

^۱ -Eenest Cassirer (1874-1945)

در میان این تنوع نگره‌ها، نقد تاریخ‌گرایانه با تأکید بر محیط تاریخی و فرهنگی برجسته می‌نماید.

فلاسفه بزرگ غرب در این دوران در راستای آشتی نقد و فلسفه، با خروج از عرصه شخصی درصدد دریافت و تبیین رابطه فرد با شرایط اجتماعی او برآمدند و از تاریخ بشری نیز در این باب بهره جستند. تاریخ‌گرایی نوین به بازتعریف رابطه متن و تاریخ پرداخته، با اجتناب از تعمیم دادن‌های کلی در پی جزئیات و جلوه‌های ظاهراً کم‌اهمیت فرهنگ است که مورخان و منتقدان ادبی از آن غافل مانده‌اند. جزئیاتی که می‌تواند روابط پیچیده تمامی گفتمان‌ها را آشکار کند و نیز نشان دهد که «چگونه گفتمان‌های روایی گوناگون از قبیل تاریخ، ادبیات و سایر محصولات اجتماعی، با فرهنگ خود تعامل می‌کنند و تعریفی از آن به دست می‌دهند و خود به‌طریق‌اولی توسط آن شکل می‌گیرند.» (برسler، ۱۳۸۶: ۲۵۵)

میشل فوکو^۲ با بهره‌گیری از روان‌شناسی، باستان‌شناسی، تاریخ و فلسفه شالوده موضوعات اصلی این دیدگاه و مجموعه سامانمند مفروضات آن را در تألیفات خود بنیان نهاد. وی به تبارشناسی انسان مدرن در سایه تکنولوژی قدرت پرداخت به باور او رسالت مدرنیته آفرینش و ابداع انسان است و انسان مدرن در هستی خود آزاد نیست. وی در تبیین نسبت میان قدرت و حقیقت، رویکردی مخالف دیدگاه‌های سنتی و کلاسیک داشت.

۱-۱. شرح و بیان مسئله

قوم کرد، دیرینه‌ای کهن دارد و تاریخی پرفرازونشیب. مجاورت مناطق کردنشین با مرزهای کشور، تلاطم تاریخی آن را تشدید کرده است. فولکلور و ادب شفاهی این مناطق گنجینه‌ای سرشار از باورها، آیین‌ها و رسوم و فرهنگ این دیار است که با ثبت در حافظه تاریخی این قوم، پاسداری شده است. مثل‌های متبلور در فولکلور، نمود اندیشه‌هایی است که در طول تاریخ در اذهان مردم متمکن شده و به‌مثابه حکمت و دانایی تلقی گردیده است. تاریخ‌گرایی نوین به‌ویژه با نظریات فوکو در باب نسبت قدرت و حقیقت، باورهای

^۲ - Paul Michel Foucault (1926- 1984)

سنتی را در نقد این گستره به چالش کشیده است. به نظر فوکو «حقیقت یک رابطه دوری با نظام معانی قدرت دارد، به طوری که نظام‌های قدرت، حقیقت را ایجاد و تقویت می‌کنند و حقیقت نیز تأثیرات قدرت را القاء و گسترش می‌دهد.» (نش، ۱۳۸۹: ۴۰) وی جهان‌شمولی حقیقت را مردود می‌شمرد و معتقد به حقیقت منطقه‌ای و محلی بود که سازه قدرت آن را شکل داده است. از این روی پژوهش حاضر با رویکردی توصیفی-تحلیلی و با تکیه بر نظریه مشیل فوکو به کاوش در نسبت سنجی قدرت و حقیقت در مثل‌های کردی پرداخته و درصدد دریافت نسبت حقیقت با «رژیم‌های قدرت» در مثل‌های غرب ایران است و اینکه چگونه می‌توان این مثل‌ها را بر اساس نظریه فوکو بازنگری کرد و بازتاب گفتمان حاکمیت را در این گونه ادبی تبیین نمود.

۱-۲. اهمیت و ضرورت تحقیق

فولکلور ایران، بخشی از فرهنگ باستانی سرزمین ماست و انجام پژوهش‌هایی در باب این گونه ادبی مهم و ضروری است. بررسی مثل‌های غرب ایران بر اساس اندیشه نسبت میان قدرت و حقیقت فوکویی می‌تواند نقش مهمی در معرفی گفتمان‌های حاکم در مناطق گردنشین و بازتاب آن در فولکلور این قوم باشد، چنان‌که برخی گوشه‌های پنهان فرهنگی، اجتماعی و سیاسی این منطقه را آشکار کند.

۱-۳. پیشینه پژوهش

پژوهش‌هایی مرتبط با موضوع این پژوهش انجام شده که عبارت‌اند از: عاملی رضایی (۱۳۹۶) در مقاله «تحلیل مناسبات قدرت و حقیقت از دیدگاه فوکو در داستان شیر و گاو کلیده‌ودمنه» بر این باور است که این داستان، بر مبنای عقلانی، شیوه سرکوب و استقرار قدرت را توجیه کرده است. شیرخدا و همکاران (۱۳۹۸) در مقاله «واکاوی گفتمان قدرت در داستان رستم و اسفندیار از منظر فوکو» معتقد هستند که قدرت گشتاسب برای تحکیم موقعیت خویش، مبتنی بر دانش و خدعه‌گرانه است. باقری و امینی (۱۳۹۴) «حکومت و سیاست در آیین ضرب‌المثل‌های فارسی» مثل‌های عامه را در زبان فارسی که

مستقیماً به موضوع حکومت و سیاست (قوة مجریه و قضاییه) مربوط هستند، با نگاهی کوتاه به فرهنگ سیاسی ایران بررسی و ابعاد سیاست و حکومت را در ایران کاویده‌است. حسنی فر (۱۳۸۶) «درآمدی بر سیاست در فرهنگ عامه؛ فولکلور ادبی سیاسی» کارآمدی، ناکارآمدی، مشکلات جامعه، اهداف سیاسی و مسائل مطلوب و نامطلوب حکام سیاسی را در ادب شفاهی بررسی و تحلیل کرده‌است. حسینی (۱۳۸۹) «نمایش سیاسی میر نوروزی» یکی از جلوه‌های ادب شفاهی کردها را از نگاه سیاسی بررسی کرده و معتقد است که این جلوه از ادب فولکلور نوعی تمسخر و تحقیر گفتمان‌های حاکمیتی است. قراگزلو (۱۳۸۵) «پیوند ادب و سیاست؛ درآمدی بر تبارشناسی شعر سیاسی و اجتماعی» رابطه شاعران و چستی ارتباط آن‌ها را با حکومت و دستگاه سیاسی بررسی کرده‌است. محمدپور، کریمی و معروف‌پور (۱۳۹۱) «مطالعه تفسیری بازنمایی زن در ضرب‌المثل‌های گُردی (گوش سورانی-مکریانی)» زن را به‌عنوان سوژه‌ای مثبت، منفی، نامتعین و متناقض در ضرب‌المثل‌های گُردی به تصویر کشیده شده‌است. خزلی و سلیمی (۱۳۹۵) «زن در آینه ضرب‌المثل‌های گُردی و عربی» بر این باور هستند که زن دارای دو بعد مثبت و منفی است و صفات نیک و زشتی به او نسبت داده شده است که در این دیدگاه، حکومت، شرایط سیاسی، اجتماعی، اقتصادی، فرهنگی و عقاید دینی و مذهبی تأثیرگذار بوده‌است. احمدی و فداکار (۱۳۹۴) در مقاله «نالی و استفاده از امثال و حکم در دیوان» کارکرد ضرب‌المثل‌های گُردی را در دیوان شعر نالی، از شاعران کلاسیک کرد را بررسی کرده‌اند.

اما پژوهشی با موضوع «نسبت‌سنجی قدرت و حقیقت در مثل‌های عامه و محلی غرب ایران» دیده نشد.

میشل فوکو فیلسوف، روانشناس، باستان‌شناس و منتقد بزرگ فرانسوی، اصطلاحات محوری فوکو اپیستمه^۳ (شناختمان)، گفتمان و قدرت است. او اپیستمه را مجموعه‌ای کامل از روابطی می‌شمرد «که در یک دوره معین، فعالیت‌های گفتمانی‌ای را که منجر به سر برآوردن صور معرفت‌شناختی، علوم و نظام‌های صوری احتمالی می‌شوند، وحدت می‌بخشند.» (مکاریک، ۱۳۸۴: ۱۶) اپیستمه در راستای تحکیم قدرت، گفتمانی واحد را سامان می‌دهد، حقایق را به سود خود مسخ می‌کند و چه بسا امری ناحقیقی را حقیقی می‌نمایاند. پس در حقیقت «این شناختمان است که نحوه نگرش آن دوره و نیز مردم آن روزگار به واقعیت را کنترل می‌کند.» (برسler، ۱۳۸۶: ۲۴۹)

گفتمان در دیدگاه فوکو نظامی واحد و درهم‌تنیده است که به شیوه‌ای نامحسوس، گفتمان‌های دیگر را محدود می‌کند، گونه‌ای از قدرت را می‌آفریند و در موقعیت‌های تاریخی، گفتمان ویژه‌ای را مشروعیت می‌بخشد. «تحلیل گفتمان (discours analysis) نیز بررسی قدرتی است که در جامعه گونه ویژه‌ای از ارتباط اجتماعی و تولید دانش و در یک سخن، اندیشیدن را پدید می‌آورد.» (تسلیمی، ۱۳۹۰: ۲۲۹)

فوکو تاریخ را شکلی از قدرت می‌شمرد. قدرت‌ها به باور وی تاریخ ویژه خود و تاکتیک‌های خاص خود را دارد و «نسبت میان نظام دانایی - که گاه و نه همیشه خود را در انواع نظام‌های سخن جلوه‌گر می‌کند - با قدرت نسبتی است همیشگی» (احمدی، ۱۳۹۴: ۲۲۸) او عمیقاً باور داشت که تفسیر در دوره‌های گوناگون با تحولات اجتماعی، علمی و فرهنگی متحول می‌شود. تاریخ‌گرایان نوین به تاسی از فوکو متون را از عناصر مهم شکل‌گیری فرهنگ و اسنادی اجتماعی می‌دانند که نه تنها بازتابی از وضعیت تاریخ که واکنشی نسبت به آن نیز است (همان).

۲. بحث و بررسی

³ - episteme

مدرنیته از دل جهان کهن برآمد ولی درصدد براندازی هنجارهای آن بود. قدرت پیش‌ازاین با سلاح و عدت و ابزار سنجیده می‌شد اما فوکو با تحلیل قدرت، آن‌هم به گونه فلسفی، جنبه دیگری از اقتدار را در مقابل دیدگان منتقدان آشکار کرد. ضرب‌المثل بخشی از فولکلور و «یک اتفاق است که طی آن، نکته‌ای اخلاقی یا اجتماعی یا اقتصادی به شنونده یا گیرنده پیام منتقل می‌شود.» (شکوه، ۱۳۸۴: ۲۲۳). مثل‌ها، با الفاظی اندک، بیشترین محتوا را به مخاطب عرضه می‌کنند. بسیاری از این مثل‌ها بیان‌کننده گفتمان‌های سیاسی و اجتماعی هستند. زیرا «قدرت را نباید صرفاً در حوزه حاکمیت دولت جستجو کرد، قدرت در کلیه سطوح جامعه پراکنده است.» (ضمیران، ۱۳۸۷: ۲۱۱) حال با تحلیل و بررسی برخی از ضرب‌المثل‌های کردی بر اساس نظریه نسبت‌سنجی قدرت و حقیقت از دیدگاه فوکو چگونگی بازتاب گفتمان حاکمیت را در این گونه ادبی می‌نمایانیم.

۲-۱. ترجیح منافع شخصی بر منافع عمومی

یکی از گفتمان‌های اجتماعی که از جانب قدرت حاکم بر منطقه کردنشین غرب ایران تحمیل شده، ترجیح منافع شخصی بر منافع عمومی یا چیرگی خودمحوری بر مشارکت گروهی است. وقتی حقوق فردی و شهروندی در گفتمان قدرت حاکم جایگاهی ندارد، زندگی به حیات جسمانی، غریزی و درنهایت روزمرگی تقلیل می‌یابد. «خودمداری، گرایش انسان به زندگی در محدوده رفع نیازها و مصالح شخصی و خصوصی بی‌واسطه آنی و فوری است» (قاضی مرادی، ۱۳۸۲: ۲۸). این امر، بر مذاق قدرت حاکم، خوشایند بوده است: «گای مه‌ردم، گارام مه‌ردم، نه‌گه‌ر نه‌رانم نام‌ه‌ردم» (رخزادی، ۱۳۸۵: ۱۸).

gây mardəm gârâm mardəm agar narânəm nâpardəm

ترجمه: گاو مردم و خیش (گاو آهن) نیز مال مردم است پس اگر نرانم، نامرد هستم.

این ضرب‌المثل مبین سودجویی و فرصت‌طلبی است؛ زیرا گوینده مثل، تأکید می‌کند اگر از این موقعیت استفاده نکند و از هر دو برای شخم زدن زمین خودم بهره نگیرم، نامرد

هستم. کسانی که منافع شخصی خویش را بر مصالح دیگران ترجیح می‌دهند و با بهره‌گیری از اموال دیگران، نیازهای خویش را برآورده می‌کنند.

مثلی دیگر که مؤید و مروج منفعت‌طلبی اشخاص است و در باب کسانی به کار می‌رود که مترصد فرصتی بوده‌اند. اینک مقدمات را مهیا می‌بینند: «خانه چوّل، مهیدان خالی، خهر کوری بدهو» (همان: ۸۹).

xân-e çul mydân xâli xar kori bədaw

ترجمه: خانه خلوت و میدان هم خالی است پس کره‌خر شروع کن به دویدن. (فرصت‌طلبی و مهیا شدن فرصت برای رسیدن به اهداف)

چنین رویکردی در پی بازآفرینی جامعه‌ای بسته، منزوی، درون‌گرا و درعین‌حال خویشاوندی و عشیره‌ای است. ساختار قبیله‌ای و زندگی عشیرتی سبب ایجاد یک رویکرد منفعل و گریزان از جمع در جامعه گردنشین شده که دستاورد آن تقابل منافع و نیازهای فردی با مصالح عمومی و گروهی و معبری برای فرصت‌طلبی و سودجویی شخصی است. «در جامعه‌ای که اراده‌های جزئی بر آن چیره شده و مردم خودپرست و بدخواه همدیگرند، تلاش برای رهایی از این جامعه فرجامی ندارد» (هگل، ۱۳۸۷: ۱۱). نمونه این جامعه در مثل‌های عامه و محلی غرب ایران بازتاب یافته‌است:

«ئاگره سووره له خوّم دووره» (رُخزادی، ۱۳۸۵: ۲۵).

ā gəra sura la xom dura

ترجمه: آتشی برپاشده و از من دور است.

در توضیح این ضرب‌المثل باید گفت که خطری به وجود آمده است و من از آن دوری می‌کنم و همین امر نشان از منفعت‌طلبی و خودخواهی شخص است.

قدرت بر هر گفتمانی که مسلط است، حقیقت مطلوب خویش را می‌سازد. این حقیقت، بازنمایی حقیقی نیست، بلکه این حقیقت درونی شده، تمام بازنمایی‌های دیگر را

به حاشیه رانده‌است؛ یعنی فقط یک حقیقت در هر گفتمان وجود و مشروعیت دارد. «باید بس کرد که تأثیرات قدرت را همواره (به‌عنوان یک پدیده) منفی شرح داد، توگویی که قدرت فقط محروم و سرکوب می‌کند، واپس می‌زند و سانسور می‌کند، تجرید می‌کند و نقاب و پرده می‌کشد. در حقیقت قدرت مولد است و همان امر واقع را تولید می‌کند و فرد و شناخت وی محصول این تولیدند» (فوکو، ۱۳۹۲: ۱۲). قدرت در این نگاه تولید کننده‌است؛ تولیدکننده گفتمانی به نام خودم‌محوری، ترجیح منفعت شخصی بر منفعت عمومی.

۲-۲. پذیرش حذف فیزیکی در مبارزه با قدرت

بخشی از مثل‌های عامه زبان کردی، نشانگر آن است که تجربه زیسته این قوم آن‌ها را به پذیرش خشونت قدرت سوق داده‌است. زیرا آزادگی که همانا نپذیرفتن ستم و ایستادگی در برابر بیدادگران و نقد آن است همواره پیامدهای ناگواری همچون تیره‌روزی، بدفرجامی و مرگ دارد. «در پی ناتوانی قدرت نمایان از تحمیل اراده خویش، زور به خشونت می‌گراید که برجسته‌ترین نمودش ترور و حذف فیزیکی است؛ آنگاه که زورمدار ماهیت خود را ناتمام می‌بیند و از سویی نیز مطلق‌گرایانه از درک حضور دیگری عاجز باشد، چاره را در نفی و خشونت می‌بیند» (پورعظیمی و قهرمانی ارشد، ۱۳۹۱: ۹۳). این رویکرد در حقیقت، پذیرش ناتوانی و درماندگی در برابر زور است. جامعه با تبعیت از قدرت و تأیید آن یا به همراهی و دمسازی با قدرت تن می‌دهد یا با کناره‌گیری از مشارکت اجتماعی تسلیم اربابان قدرت می‌شود و آن را بدون هیچ دغدغه خاطر و ملالی می‌پذیرند و برخی مثل‌های عامه در زبان کردی بیانگر این رویکرد است:

«به‌رخی نَبَر بۆ سه‌ر پیرینه» (رخزادی، ۱۳۸۵: ۱۰۰)

Barxi: neyr bo sar bəri:na

ترجمه: «بز نر برای قربانی کردن است»

بز نر در فرهنگ عامه کُردی نماد قدرت و ایستادگی است، برای قربانی است. با این مثل به مخاطب تفهیم می‌شود که آزادگی و سرکسی عواقبی تلخ و اسف‌بار دارد. مثلی دیگر بیانگر این مفهوم و مصداق است:

«داریک نیه که با نیشکینئی» (رخزادی، ۱۳۸۵: ۵۲۶).

Dâre:k ni:ya ka bâ nayškənə.

ترجمه: هیچ درختی وجود ندارد که باد آن را نشکانده باشد.

این مثل نشان می‌دهد که چگونه گفتمان قدرت در بدنه ادب فولکلور نفوذ کرده‌است.

۲-۳. ناهنجاری اخلاقی و اجتماعی برخاسته از قدرت حاکم

در جامعه استبدادزده، خودکامگی مجالی برای اخلاق و آزادی باقی نمی‌گذارد، تعالی اخلاق زائیده اجتماعی مبتنی بر مبانی معرفت‌شناختی و هستی‌شناختی ارزشی است و در پرتو آزادی نمود می‌یابد. ریا و تزویر از ناهنجاری‌های فردی و اجتماعی، منبعث از اختناق است. هرگاه آزاداندیشی و انتقاد از کزروی‌ها و نابسامانی‌ها در جامعه با ترور و ارعاب و تحقیر مواجه شود؛ لاجرم تظاهر و تزویر رواج می‌یابد و ابزاری برای حفظ جان و مال می‌شود به آحاد جامعه تسری می‌یابد؛ به گونه‌ای که ریا و سالوس، راهکاری سازگاری و تعامل با حاکمان و قدرت‌مداران خواهد بود:

« سوّفی سه‌حنه و دزی که‌نگاوهر» (رخزادی، ۱۳۸۵: ۷۸).

Sofi sahna û diz e. Kangâvar

ترجمه: صوفی شهر صحنه است و دزد کنگاور.

حاکمان خودکامه در ترویج ریاکاری و اقبال مزوران نقش عظیمی داشته‌اند و با خشنودی از گوشه‌نشینی زاهدان دغل‌کار و ریایی، بازار ایشان را رونق بخشیده و گروهی را به ایشان مشغول کرده‌اند تا وجاهتی در نگاه عامه بیابند و مقبول شوند و در بزنگاه از ایشان به مثابه اهرم‌هایی کارآمد در تحمیق مردم و تحذیر افکار عمومی بهره‌جویند.

«به شهو جهرده و به روژ مه‌رده» (رُخزادی، ۱۳۸۵: ۹۵).

Ba šaw jardah o ba ro:ž mardah

ترجمه: به شب دزد و به روز جوانمرد

دنیاطلبی و حق‌گریزی از دیگر ناهنجاری‌های اجتماعی است که در جوامع استبدادزده مجال ظهور می‌یابد و بازتاب آن را می‌توان در مثل‌ها دید: «ناش معاویه چه‌وره وه‌لی حق وه علیه» (جهانفرد، ۱۳۹۵: ۶۵).

āš moâveh čorah vali hagh va ali:ya

ترجمه: آتش معاویه چرب است ولی حق با علی است.

سخت‌گیری‌های حکومت‌های خودکامه، روح و روان مردم را آزرده می‌کند به‌گونه‌ای که استمرار فشارها، هنجارهای ناشایست را ترویج می‌دهد: «ئه‌گه‌ر فشار وه سه‌گ بارن قه‌د یه تازی ده‌وی» (جهانفرد، ۱۳۹۵: ۷۸).

Agar fšâr va sag baren ghad ye tâzi davi

ترجمه: اگر به سگ فشار بیاورید به اندازه یک تازی می‌دود.

که اشاره‌ای است به ایجاد تنگناها در راستای پذیرش عسرت و رنج طاقت‌فرسا. خیانت به خودی از دیگر ناهنجاری‌های اجتماعی و دستاورد گفتمان سیاسی و اجتماعی است که در فولکلور نیز بازتاب یافته‌است. مثل مشهور «دار تا پوازی له خوئی نه‌بی قه‌د ناتلیشی» (رُخزادی، ۱۳۸۵: ۲۳۲).

Dâr ta povazi la xoy nabit ghâd nâteleše

ترجمه: چوبی از تنه درخت برای شکافتن آن لازم است که در مفهوم خیانت خودی آمده‌است.

مثل فوق، تأییدی بر این مدعاست که قدرت باید با تطمیع گروهی، گروه دیگری را از میان ببرد. تخم نفاق می‌پراکند و آسوده می‌نشیند تا صداهای پراکنده به اتحاد نرسد، اریکه قدرت آسیبی نمی‌بیند.

فقر فضیلت‌های انسانی را نابود می‌کند و یأس و ناامیدی را در دل آدمی می‌کارد. ناهنجاری‌های اخلاقی مولود جامعه‌ای استبدادزده است: «نه‌گهر گاماسیاو پر بوود له تابگوشت کاسه‌ی ژیمه زهرد ناوِیت» (جهانفرد، ۱۳۹۵: ۱۲۰۱)

a gar gâmâsyâv per bod la âbgušt kâsay eimah zard nâvid

ترجمه: اگر رودخانه گامسیاب پر از آبگوشت شود کاسه ما زرد نمی‌شود (سهمی نداریم).

حرمان و بی‌نصیبی حاکم در جامعه، زائیده بیداد و معلول کنش‌هایی است غیرانسانی. تداوم این عوامل، سرخوردگی و یأس به بار می‌آورد و شور و شوق کوشش برای تعالی و موفقیت را از میان می‌برد تا جایی که آدمی به سرنوشت پریم و رنج خود تن دهد و در پی چاره‌جویی نباشد. فوکو نیز بر این باور است که «قدرت سازنده است، واقعیت را می‌سازد، قلمرو متعلقات شناخت و مناسک حقیقت را می‌سازد» (دریفوس، ۱۳۸۲: ۴۲).

۲-۴. پذیرش قدرت حاکم به‌عنوان نیروی برتر

اصالت در جامعه اقتدارگرا بازور است و همه‌چیز کم‌وبیش پیرامون آن شکل می‌گیرد و معنا می‌یابد. خودکامگی و استبداد با اقتدارگرایی سرشته شده، همواره در پی اثبات آن و بازتعریف خویش است. «نمود سیاسی این قدرت‌نمایی در قالب ایجاد رابطه‌ای مبتنی بر زور و غلبه که ترس‌خوردگی و فرمان‌برداری سوی ناتوان را می‌طلبد تا افزون بر تداوم رابطه، به سویه چیره و توانا هویت ببخشد» (پورعظیمی و قهرمانی ارشد، ۱۳۹۱: ۸۹). حقیقت از منظر فوکو چیزی این جهانی است و در این جهان به یمن شکل‌های مختلف اجبار تولید می‌شود و «سیاست کلی تأثیرهای قاعده‌مند قدرت را حفظ می‌کند. هر

جامعه‌ای نظام حقیقت خاصی درباره حقیقت دارد؛ یعنی گونه‌هایی از گفتمان که این جامعه می‌پذیرد و به منزله حقیقت به کار می‌اندازد (فوکو، ۱۳۸۱: ۳۹۳). بر این اساس پذیرش زور و قدرت حاکم به مثابه حقیقتی لا‌بتغیر نمود می‌یابد. این امر که در مثل‌های کردی بازتاب یافته‌است، بیانگر اقتدار همیشگی حاکمیت و زور هستند: «**له مال قازی گرده‌کان فره‌س وه‌لیّ حساو کتاو دیری**» (جهانفرد، ۱۳۹۵: ۱۴۱).

La mâl ghâzi gerdakân feras vali hesâv v ketâv diri

ترجمه: در خانه قاضی گردو فراوان است اما حساب و کتاب دارد.

قاضی اهرم قدرت است و از اقتدار خاصی برخوردار است. همچنین در مثل «**سوار ههمیشه سواره و پیاده ههمیشه پیاده**» (همان: ۲۸۰)،

Soar hami š a soarah piyadah hamiš a piyâdeh

ترجمه: سوار همیشه سواره است و پیاده همیشه پیاده است.

این اقتدار به‌عنوان یک حقیقت پذیرفته شده‌است.

برخی مثل‌های عامه در فرهنگ کردی محصول گفتمان قدرت است، چنان‌که فوکو بر آن است که «قدرت همه‌چیز است، همه‌چیز را خلق می‌کند، واقعیت، قلمرو و حدود و ثغور موضوع، نحوه کاربرد مفهوم صدق یا حقیقت، حتی خود حقیقت نیز بدون تردید از صور قدرت است» (آقاگل‌زاده، ۱۳۸۵: ۱۴۵). آنچه در برخی مثل‌های ادبیات گُردی بارز و مشخص است، موضع‌گیری طبقات عامه در برابر قدرت است، چنان‌که سیرتاریخی ایران و قومیت‌های گوناگون آن نشان می‌دهد که تغییرات مکرر حاکمان یا سلسله‌های حکومتی تفاوت بارزی در کیفیت زندگی، ارتقای وجوه شخصیتی و حقوق شهروندی ایجاد نمی‌کند، بنابراین مردم سهم چندانی برای خود نمی‌بینند، از این رو کنش انفعالی در پیش می‌گیرند که البته بر مذاق قدرتمندان خوش می‌نماید.

۲-۵. پذیرش ناتوانی و درماندگی خود در برابر زور و قدرت

در جوامع توتالیتزر، پذیرش ناتوانی و درماندگی در تقابل با قدرت، به امری بدیهی و فارغ از برهان و دلیل تبدیل شده است. حال که مردم توانایی انتقاد از قدرت را ندارند و منفعل می‌شوند. مردم منفعل در گام اول به خداوند تکیه می‌کنند؛ زیرا با این رویکرد حداقل می‌توانند برخورد کمتری با قدرت داشته، حاشیه امنی انتخاب کنند: «خودا وه سؤلتان مه‌حموود گه‌وره‌تره» (رخزادی، ۱۳۸۵: ۸۰).

xoda v sultan Mahmood gorahterah

ترجمه: خدا از سلطان محمود بزرگ تر است.

همچنین مثل‌های فارسی در رمان «سال‌های ابری» - به نوعی بازتاب فرهنگ عامه غرب ایران است - بیانگر این مش فکری است: «خدا حق بز بی‌شاخ را به بز شاخ‌دار وانمی‌گذارد» (درویشیان، ۱۳۷۱: ۲۳). گردن نهادن به وضع موجود از دیگر خصایص مطلوب قدرت است و قدرت با نهادهای همبسته خود به رواج این تفکر کمر بسته، بنیان خود را مستحکم می‌کند، این بی‌تفاوتی دوام و بقای قدرت را تضمین می‌کند. یا در مثلی آمده است: «آدم درمانده گرمسیر و سردسیر برایش فرقی نمی‌کند» (همان: ۵۲۷). همچنین نگاه شود به مثل دیگری از همین کتاب: «به هر جا روی طعم آب یکی است» (همان: ۸۶۳).

حقیر شمردن خود از نمودهای دیگر عجز و درماندگی در برابر قدرت است، چنان‌که مثل زیر بیانگر این مفهوم است: «سه‌هم یابوو یا ئاو کیشیه یا هیزوم» (جهانفرد، ۱۳۹۵: ۱۵۱).

Sahme yâboo ya âw kešieh yâ hizom

ترجمه: سهم خر یا آب کشی است یا هیزم کشی.

و نیز مثل «هه‌رچی گه‌نه مآل منه» (لاری کرمانشاهی، ۱۳۷۰: ۴۶).

Har či ganah mâl mēnah

ترجمه: هر چیز بد به من تعلق دارد و سهم من است.

تأییدی و تأکیدی دیگر بر این مفهوم است.

یکی از کارآمدترین شیوه‌های حکومت استبدادی، رواج بی‌قیدی و بی‌عاری است چنانکه گفتیم قدرت، نظام دانایی مطلوب خویش را سامان می‌دهد؛ غنیمت شمردن دم و توسل به شادی‌های گذرا، بی‌توجهی به محنت و اندوه دیگران و شکر بر عافیت خود از گفتمان‌های مقبول قدرت برای جامعه تحت سیطره‌اش است. چنانکه پیشتر آمد؛ به اعتقاد فوکو، قدرت نظام دانایی خود را شکل داده و حاکم می‌کند. گاه فولکلور عرصه تاخت‌وتاز اندیشه‌های قدرت می‌گردد؛ اما گاهی با تعریضی نهفته و طنزی تلخ در مقابل گفتمان حاکم می‌ایستد. «... قدرت در درون روابط روزمره میان افراد و نهادها وارد عمل می‌شود؛ مولد است چون به ظهور شکل‌های جدیدی از رفتار می‌انجامد، ایجاد مقاومت می‌کند و رابطه‌ای دوطرفه است و بر همه روابط درون جامعه سایه می‌افکند» (میلز، ۱۳۹۲: ۶۱). «تَوُ خَوْشْتَه و سه‌گه‌یل چه‌مچه‌مال» (جهانفرد، ۱۳۹۵: ۱۲۳)

To xošta v sagyael čamčamâl

ترجمه: تو همانند سگ‌های دشت چمچمال در خوشی و بی‌خیالی هستی.

که مصداقش کسانی هستند که بی‌خیال هستند و دغدغه زندگی بهتر ندارند.

این مثل‌ها بیان‌کننده باورهای عامیانه هستند که به‌عنوان یک اصل حقیقی در جامعه پذیرفته شده‌است، چون «هر حقیقت بیانگر یک واقعیت است، آن‌گونه که در آن برهه زمانی خاص درک شده‌است. این حقیقت ممکن است حاوی کاستی‌ها، خلاءها و حتی تناقضاتی باشد، اما مادامی که به درد دانش مربوطه بخورد و کارکرد لازم را داشته باشد، به عبارتی تا زمانی که قدرت موردنیاز آن دانش را فراهم آورد، حقیقتی پذیرفته و مقبول می‌ماند (استراترن، ۱۳۹۴: ۴۶) و بدون شک، تحلیل و بررسی این باورها که در مقطع زمانی خاصی به‌عنوان یک حقیقت مسلّم پذیرفته شده و به‌نوعی از جانب گفتمان قدرت بر مردم تحمیل گشته‌اند، نشان می‌دهد که کاستی‌ها و نقص‌هایی دارد.

۲-۶. دنیاگریزی و انزوا در برابر قدرت حکومت و امر حاکمان

هنگامی که سهم مردم در ساختار قدرت و طبقه حاکم نادیده گرفته می‌شود و مشارکتی در امر کشورداری برای آنان در نظر گرفته نمی‌شود، ناامیدانه به انزوا می‌گرایند و دنیاداری و قدرت‌مداری را به چالش می‌کشند:

ئهی دنیا هیچه و ئهی دنیا باده/ ئهوله کهسیکه وهی دنیا شاده

(یاقوتی، ۱۳۵۸ : ۲۶)

ey denyâ hiça v I denyâ bâda/awlah kasega vay denyâ šâda

ترجمه: این دنیا هیچ است و همانند باد می‌گذرد و ابله کسی است که بدان دل می‌بندد. در طول تاریخ، اندیشمندان و فلاسفه، با نگاهی عمیق، ناپایداری و بی‌اعتباری جهان را متذکر شده، از هستی ناپایدار آدمی شکواییه سر داده‌اند، حضور این اندیشه می‌تواند به تاسی از ایشان باشد، اما میشل فوکو این تفکر را ناشی از تأثیر غیرمستقیم قدرت می‌داند، چون معتقد است که «حکومت علاوه بر عمل مستقیم بر رفتار فرد به صورت غیرمستقیم نیز تأثیر می‌گذارد. انضباط نه تنها هدفش تحدید کسانی است که بر آن‌ها اعمال انضباط می‌شود، بلکه تقویت و استفاده از توانایی‌های آن‌ها نیز هست» (هیندس، ۱۳۹۰: ۱۳۰). از این رو، فوکو ابزار قدرت را به نیرویی نظامی و تحکم‌آمیز محدود نمی‌داند. به زعم وی، شیوه‌های مؤثرتری برای کنترل کنش افراد در قلمرو قدرت وجود دارد که گستره‌های گوناگون فرهنگی را دربرمی‌گیرد. دنیاگریزی، بی‌توجهی به اهمال حکومت در ملک‌داری و کاستی‌های نسق حاکم در سامان‌بخشی به آشفتگی‌های جامعه اعم از اقتصادی، اجتماعی و یا فرهنگی که در قالب مثل‌های عامیانه و محلی نمود یافته از دیگر ابزار کنترل جمعی در جوامع توتالیتر بوده‌است؛ چنان‌که گویند: «خهر فرهس ئیمه پالان ناویم» (یاقوتی، ۱۳۵۸: ۱۶).

xar feras ema palân nâvim

ترجمه: خر زیاده اما ما پالان نمی‌شویم.

مفهوم مثل آن است که موقعیت‌های فراوان برای بهره‌بردن از امری پیش خواهد آمد، اما از آن دوری کرده و رغبتی به آن نداریم.

تاریخ رنج‌آلود میهن ما در شکل‌گیری و نفوذ دیدگاه‌هایی از این دست مؤثر بوده است. هنگامی که غرور شکست‌خورده با شمشیر التیام نیافت؛ گروهی با قلم در مسیر بازیابی هویت ازدست‌رفته گام نهادند و گروهی دیگر از نخبگان که خود را برای سامان دادن به آنچه نامطلوب بود؛ ناتوان یافتند با توسل به تفکرات عرفانی کوشیدند آرمان‌شهر خود را بیافرینند؛ اما این شیوه مقابله با جور و جهل نیز از گزندهای قدرت در امان نماند. بازتاب تفکران عرفانی در میان عامه با کمرنگ شدن جوهر وجودی این بینش همراه شد رواج اندیشه‌های عرفانی در میان مردم به دوران حمله مغول بازمی‌گردد: «با ظلم‌ها و ستم‌ها و آشوب و فتنه‌هایی که در دوره مغول‌ها و بعد از آن بر مردم ایران وارد شد، طبیعی است که مردم افسرده‌دل وحشت‌زده و ناامید، دنیا را پلید و زندگی را ناخوشایند ببینند و چون مردم از این جهان، نعمت‌ها و خدمت‌های آن محروم مانده بودند، به تحقق زندگی آرمانی خود در جهانی دیگر امید داشتند» (صارمی، ۱۳۸۲: ۱۵). زیرا هنگامی که «از همه قدرت‌های روزگار برای ایجاد نظم عادلانه امید برگرفته شود، قدرت عرفان قدم در میان می‌نهد و آن جستن راه توافق با دنیا است از طریق ترک دنیا، وصال زندگی از طریق بی‌نیازی از زندگی، کشف رستگاری فرد در رستگاری جمع» (اسلامی ندوشن ۱۳۸۷: ۸۸).

۳. نتیجه‌گیری

در براساس نظریه فوکو حقیقت نه امری جهانی، ثابت و یکسان در جوامع بشری بلکه پرداخته سازه‌های قدرت و گفتمان‌هایی است که حکومت‌ها در رواج آن کوشیده و رنگ حقیقت بر آن زده‌اند. ضرب‌المثل‌های گُردی نشان می‌دهند که بخشی از فولکلور این سامان دربردارنده نظام دانایی و صورت‌بندی خاصی از رابطه قدرت و حقیقت است. بر این اساس پژوهش پیش روی، بازتاب رابطه دوسویه حقیقت و قدرت را در این مثل‌ها تحلیل

کرده است، با بررسی بازتاب نگرش عامه مردم به قدرت دریافتیم که رویکردهای ویژه‌ای از تعامل میان مردم و حاکمیت در فرهنگ عامه مردم ریشه دوانیده به گونه‌ای که برخی ناهنجاری‌ها که برخاسته از گفتمان‌های تحمیل قدرت است برای مردم به مثابه امری مسلم، بدیهی و طبیعی تلقی گردیده است. این نگره‌های مؤید آن است که مردم حق مشارکت در اداره امور برای خود قائل نیستند و از آنجا که در تقرب به طبقه حاکم بیم جان است، همگان را از این امر تحذیر می‌کنند. گاه نیز با توجیه قدرت به منزله بنیانی تغییرناپذیر به ناتوانی و درماندگی خود اعتراف کرده، سرانجام مقهور و منکوب آن می‌شوند. مردم بیداد و رنج را به مثابه امری بدیهی، ازلی و ابدی در زندگی خود پذیرفته‌اند و آنگاه که جان و مالشان را در برابر قدرت (حکومت) در خطر می‌دیده بر سر دوراهی قرار می‌گرفتند که یا باید در مقابل قدرت سر تسلیم فرود آورد و یا به مرگ تن دهند، غالباً انتخاب اول برای ایشان اصلح بوده است؛ زیرا بهره آزادگان و دلیران حق طلب یا رنج است یا نیستی.

بازخورد این بینش‌ها که در مثل‌های فولکلور نمود یافته، عبارت است از: بی‌ارزشی دنیا و امور دنیوی، پذیرش مرگ آزادگان داجو، قبول درماندگی و ناتوانی در مقابله با زور، پذیرش قدرت حاکم به عنوان نیروی برتر، بی‌اهمیتی به رأی و نظر دیگران، عافیت‌طلبی و موضع‌گیر منفعل در برابر قدرت.

افزون بر این باید اشاره کرد که شیوه‌های تحکیم قدرت رابطه دوسویه‌ای با حقیقت دارد، قدرت با نفوذ در فرهنگ عامه مردم در پی تثبیت خویش و مشروعیت بخشیدن به هستی خود است. بخشی از این مؤلفه‌ها در مثل‌های عامه و محلی قوم گرد بازتاب یافته است که عبارت‌اند از؛ تشویق مردم به خودمحموری به جای مشارکت گروهی، ترجیح منافع شخصی بر منافع عمومی، ارتباط دوسویه ناهنجاری‌های اجتماعی و اخلاقی با قدرت حاکم، انهدام فضیلت انسانی و آزادی با شیوه‌های توتالیتری اکم، فقدان آزادی و انحطاط اخلاقی جامعه و فساد آن، رواج ناهنجاری‌های اجتماعی مانند تظاهر و ریا، تبعیض و بی‌عدالتی، فقر، نامهربانی، خیانت و بیداد.

منابع

- آقاگل‌زاده، فردوس (۱۳۸۵). **تحلیل گفتمان انتقادی**، تهران، نشر علمی و فرهنگی.
- احمدی، بابک (۱۳۹۴). **مدرنیته و اندیشه انتقادی**، تهران: نشر مرکز.
- استراترن، پل (۱۳۹۴). **آشنایی با فوکو، ترجمه پویا ایمانی**، تهران، نشر مرکز، چاپ دوم.
- اسلامی ندوشن، محمدعلی (۱۳۸۷). **داستان داستان‌ها**، چاپ نهم، تهران: شرکت سهامی انتشار.
- برسلر، چارلز (۱۳۸۶). **درآمدی بر نظریه‌ها و روش‌های نقد ادبی**، ترجمه مصطفی عابدینی‌فر، ویراستار دکتر حسین پاینده، تهران: نشر نیلوفر.
- پورعظیمی، سعید و قهرمانی ارشد، مصطفی (۱۳۹۱). پیش‌زمینه‌های استبدادپذیری در امثال فارسی، **فصلنامه علمی- پژوهشی نقد ادبی**، س ۵، ش ۲۰، صص ۷۳-۹۸.
- تسلیمی، ادیب (۱۳۹۰). **نقد ادبی نظریه‌های ادبی و کاربرد آن‌ها در ادبیات فارسی**، تهران: نشر کتاب آمه.
- جونز، ویلیام تامس (۱۳۹۵). **خداوندان اندیشه سیاسی**، ترجمه علی رامین، تهران، نشر علمی و فرهنگی.
- جهانفرد، ژیار (۱۳۹۵). **جاودانگی در سکوت**، کرمانشاه: دیباچه.
- خزلی، مسلم، سلیمی، علی (۱۳۹۵). «زن در آینه ضرب‌المثل‌های کردی و عربی»، **ادبیات تطبیقی کرمان**، دوره ۸، شماره ۱۵، صص ۱۱۳-۱۳۵.
- درویشیان، علی اشرف (۱۳۷۱). **سال‌های ابری**، تهران: نگاه.
- دریفوس، هیویرت استیوارت (۱۳۸۲). وجود و قدرت هایدگر و فوکو، ترجمه حسینعلی شیدان‌شید، **نامه فرهنگ**، شماره ۴۹، صص ۴۱-۵۱.

- رُخزادی، علی (۱۳۸۵). **گواره‌ی کورده‌واری پهن‌د و قسه‌ی پیشینیان**، سندج: انتشارات کردستان.
- شکوه، حاج نصراله (۱۳۴۸). «ادبیات عامیانه سرآغاز ادبیات کودک»، **علوم اجتماعی: فرهنگ مردم**، شماره چهاردهم، صص ۱۵۴-۱۳۹.
- صارمی، سهیلا (۱۳۸۲). **سیمای جامعه در آثار عطار نیشابوری**، تهران: پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی.
- ضمیران، محمد (۱۳۸۷). **میشل فوکو، دانش و قدرت**، تهران: انتشارات هرمس.
- فوکو، میشل (۱۳۸۱). **نیچه، تبارشناسی و تاریخ**، ترجمه نیکو سرخوش و افشین جهان‌دیده، تهران: نی.
- فوکو، میشل (۱۳۹۲). **دیرینه‌شناسی دانش**، ترجمه نیکو سرخوش و افشین جهان‌دیده، تهران: نی.
- فوکو، میشل (۱۳۹۳). **تئاتر فلسفه؛ ترجمه نیکو سرخوش و افشین جهان‌دیده**، تهران: نی.
- قاضی مرادی، حسن (۱۳۸۲). **در پیرامون خودمداری ایرانیان**، تهران: انتشارات آگاه.
- کهن، لارنس (۱۳۸۸). **از مدرنیسم تا پست‌مدرنیسم**. مجموعه مترجمان. ویراستار عبدالکریم رشیدیان، تهران: نشر نی.
- لاری کرمانشاهی، علی (۱۳۷۰). **برفابه‌های بهاری**، تهران: شباهنگ.
- محمدپور، احمد، کریمی، جلیل و نشمیل معروف‌پور (۱۳۹۱). «مطالعه تفسیری بازنمایی زن در ضرب‌المثل‌های گُردی (گوش سوران-مکریان)» **زن در فرهنگ و هنر**، دوره ۴، شماره ۳، صص ۸۳-۶۵.

- مکاریک، ایرناریما (۱۳۸۴). **دانشنامه نظریه‌های ادبی**، ترجمه م. مهاجر، م. نبوی، تهران: نشر آگاه.
- میلز، سارا (۱۳۹۲). **میشل فوکو**، ترجمه مرتضی نوری، تهران، نشر مرکز.
- نش، کیت (۱۳۸۹). **جامعه‌شناسی سیاسی معاصر**، ترجمه محمد تقی دلفروز، تهران: کویر.
- نظری، علی‌اشرف (۱۳۹۱). **سوژه، قدرت و سیاست از ماکیاول تا پس از فوکو**، تهران، آشیان.
- هاشمی دهکردی، سیدجواد (۱۳۸۳). «فرهنگ مردم و افسانه‌های شهرکرد» **مجموعه مقالات نخستین همایش ملی ایران‌شناسی**، جلد دوم، تهران: بنیاد ایران‌شناسی، صص ۴۴۹-۴۷۰.
- هگل، گئورگ ویلهلم فردریش (۱۳۸۷). **خدایگان و بنده**، ترجمه حمید عنایت، تهران، خوارزمی.
- هیندس، باری (۱۳۹۰). **گفتارهای قدرت از هابز تا فوکو**، ترجمه مصطفی یونسی، تهران، شرکت شیرازه کتاب.
- یاقوتی، منصور (۱۳۵۸). **دهقانان**، تهران: شباهنگ.

References

- Aghagolzadeh, F. (2007). *Critical Discourse Analysis*, Tehran: Nashre Elmi and Farhangi. (In Persian)
- Ahmadi, B. (2014). *Modernity and Critical Thinking*, Tehran: Markaz-e-Nashr. (In Persian)
- Bressler, C. (2006). *An Introduction to Literary Theories and Approaches*, (M. Abedinifar Trans.), Tehran: Nashr-e-NilooFar. (In Persian)

-
- Cahoone, L. (2009). *From Modernism to Postmodernism: An anthology*, Miscellaneous Translators, edited by Abdolkarim Rashidian, Tehran: Nashr-e-Ney (In Persian)
 - Darvishian, A. A. (1991). *Cloudy Years*, Tehran: Negah. (In Persian).
 - Drifus, H. S. (2003). The Existence and Power of Heidegger and Foucault, (H. A. Sheidan Sheid, Trans.), *Nameh Farhang*, 49, 41-51. (In Persian)
 - Esalmi Nodoushan, M.A. (2009). *The Stories of stories*, 9th ed. Tehran: Sahami Enteshar Co. (In Persian)
 - Foucault, M. (2001). *Nietzsche, Genealogy and History* (S. & A. Jahandideh Trans.), Nikoo, Tehran: Nei. (In Persian)
 - Foucault, M (2011). *Genealogy of Knowledge* (S. & A. Jahandideh Trans.), Tehran: Ney. (In Persian)
 - Foucault, M (2014). *The Philosophy of Theater* (S. & A. Jahandideh Trans.), Tehran: Ney. (In Persian)
 - Ghazi M. H. (2004). *On Iranians Self-reliance*, Tehran: Agah, (In Persian)
 - Hegel, G. W. F. (2007). *Master-Slave Dialectic: The search for self-consciousness* (H. Enayat, Trans.), Tehran: Kharazmi. (In Persian)
 - Hindess, B. (2011). *Discourses of Power: From Hobbes to Foucault* (M. Yunesi, Trans.), Tehran: Shirazeh Ketab Co.
 - Jahanfard, Z. (2016). *Immortality in Silence*. Kermanshah: Dibacheh. (In Persian)
 - Hashemi, D. & Sayed J. (2017). *Shahr-e-Kord Folklore and Legends*, The 1st National Conference on Iranian Studies, Tehran: Bonyad Iranshenasi, 2, 470-449 (In Persian)
 - Jones, W. T (2016). *The Gods of Political Thought* (A. Ramin, Trans.), Tehran: Elmi and Farhangi Publication. (In Persian)
 - Khezeli, M. & Salimi, A. (2016). Women in Kurdish and Arabic Proverbs, *Kerman Comparative Literature Journal*, 8 (15), 113-135. (In Persian)
 - Lari, Kermanshahi, A. (1994). *Spring Slush*, Tehran: Shabahang, (In Persian)
 - McKaric, I. I. (2007). *Encyclopedia of Literary Theories*, (M. Mohajer, M. Nabavi, Trans.), Tehran: Nashr-e-Agah. (In Persian)
 - Mills, S. (2003). *Michel Foucault* (M. Noori, Trans.), Tehran: Markaz-e-Nashr (In Persian)

-
- Mohammadpour, A. & Maaroofoor, J. & N. (2013). A Descriptive Study of Women Representation in Kurdish Proverbs (Soorani-Mokriani Dialect), *Women in Culture and Art*, 4 (3), 65-83. (In Persian)
 - Nash, K. (2010). *Contemporary Political Sociology* (M. T. Delforoos, Trans.), Tehran: Kavir, (In Persian)
 - Nazari, A. A. (2013). *Subject, Power, and Politics: From Machiavelli to Post-Foucault*, Tehran: Ashian, (In Persian)
 - Poorazimi, S. & Ghahreman Arshad M. (2012). The Roots of Accepting Tyrannies in Persian Parables, *Literary Criticism Periodical*, 3 (20), 73-98. (In Persian)
 - Rokhzadi, A. (2002). *Kurdish Proverbs and Parables*, Sanandaj: Kurdistan Publication. (In Kurdish)
 - Saremi, S. (2003). *The Reflection of Society in Attar Neishaboori's Works*, Tehran: Humanities and Cultural Studies Research Center. (In Persian)
 - Shokooh, H. N. (1969). Folklores: The Beginning of Children Literature, *Social Science: Folklore*, 14, 139-154. (In Persian)
 - Stratern, P. (2014). *An Introduction to Foucault*. (P. Imani, Trans), Tehran: Markaz-e-Nashr, 2nd ed. (In Persian)
 - Taslimi, A. (2011). *Literary Approaches Literary Criticism and their Application in Persian Literature*, Tehran: Ketab Ameh publication. (In Persian)
 - Yagooti, M. (1980). *Dehghanan*, Tehran: Shabahang. (In Persian)
 - Zamiran, M. (2004). *Michel Foucault, Knowledge and Power*. (N. Sarkhosh & A. Jahandideh, Trans), Tehran: Ney. (In Persian)